DOMSTOLENS DOM (FEMTE AFDELING)
AF 18. MAJ 1983 [1]

Pauls Agriculture Limited
mod Rådet og Kommissionen for De europæiske Fællesskaber

»Gritz — erstatningsansvar«

Sag 256/81

Sammendrag

Ansvar uden for kontraktsforhold — skade — erstatning — rentekrav — anerkendelse heraf

(EØF-traktaten, art. 215, stk. 2)

Et krav om renter, der er gjort gældende i forbindelse med Fællesskabets ansvar uden for kontraktsforhold efter traktatens artikel 215, stk. 2, må vurderes på grundlag af de retsgrundsætninger, der er fælles for medlemsstaternes retssystemer, og som artiklen henviser til. Disse retssystemer anerkender i almindelighed rentekrav.

I sag 256/81

PAULS AGRICULTURE LIMITED, Ipswich, 47 Key Street, ved Barrister of the Inner Temple, Peter Langdon-Davies, London, bistået af W. E. M. Godfrey, advokatfirmaet Simmons & Simmons, 14 Dominion Street, London EC2M 2RJ, og med valgt adresse i Luxembourg hos advokaterne Elvinger og Hoss, 15, Côte d'Eich, boîte postale 425,

sagsøger,

mod

RÅDET FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER, ved Daniel Vignes, direktør for den juridiske tjeneste ved Rådet for De europæiske Fællesskaber, bistået af Arthur Brautigam, fuldmægtig i nævnte tjeneste, og med valgt adresse i Luxembourg hos direktør H. J. Pabbruwe, direktoratet for juridiske anliggender ved Den europæiske Investeringsbank, 100, boulevard Konrad-Adenauer,

og

1 — Processprog: Engelsk.

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER, ved Richard Wainwright, som befuldmægtiget, bistået af Guido Berardis, Kommissionens juridiske tjeneste, og med valgt adresse i Luxembourg hos Oreste Montalto, Jean Monnet-bygningen, Kirchberg,

sagsøgte,

hvori der i medfør af EØF-traktatens artikel 173 er nedlagt påstand om annullation af en afgørelse meddelt ved skrivelse af 17. juli 1981, hvorved Rådet afviste at betale det beløb, sagsøgeren havde krævet i form af produktionsrestitutioner for majsgritz bestemt til ølbrygning, eller i medfør af EØF-traktatens artikel 215 er nedlagt påstand om, at Rådet og Kommissionen tilpligtes at betale sagsøgeren et tilsvarende,

har

DOMSTOLEN (femte afdeling)

sammensat af præsidenten J. Mertens de Wilmars, afdelingsformanden U. Everling, dommerne Mackenzie Stuart, O. Due og Y. Galmot,

generaladvokat: G. F. Mancini
justitssekretær: assisterende justitssekretær J. A. Pompe

afsagt følgende

DOM

Sagsfremstilling

De faktiske omstændigheder og retsforhandlingernes forløb samt parternes påstande, anbringender og argumenter kan sammenfattes således:

I — Faktiske omstændigheder og skriftveksling

1. Sagsøgeren, et britisk selskab, som producerer majsgritz til brug inden for bryggeriindustrien, modtog produktionsrestitutioner for sin produktion fra november 1974 til 31. juli 1975.

Ved forordning nr. 665/75 af 4. marts 1975 (EFT L 72 af 20. 3. 1975, s. 14) ophævede Rådet med virkning fra 1. august 1975 de restitutioner, der tidligere var blevet ydet for grove og fine majs-

gryn og brudris, der anvendes til fremstilling af øl.

Ved præjudiciel afgørelse af 19. oktober 1977 i de forenede sager 124/76 og 20/77, SA Moulins et Huileries de Pont-à-Mousson mod Office national interprofessionnel des céréales og Société coopérative »Providence agricole de la Champagne« mod Office national interprofessionnel des céréales (Sml. 1977, s. 1795) fastslog Domstolen, at Rådet ved at ophæve restitutionerne for majsgritz og samtidig opretholde dem for et konkurrerende produkt, majsstivelse, havde tilsidesat lighedsprincippet til skade for producenterne af majsgritz.

Som følge af dommen blev de omtvistede restitutioner genindført ved Rådets forordninger nr. 1125/78 og 1127/78 af 22. maj 1978 (EFT L 142 af 30. 5. 1978, s. 21 og 24) med virkning fra datoen for Domstolens dom, dvs. den 19. oktober 1977.

Det forhold, at der således ikke var blevet ydet nogen restitution for perioden 1. august 1975 til 19. oktober 1977, blev anfægtet af flertallet af de berørte gritzproducenter, idet de ved Domstolen anlagde erstatningssøgsmål mod Fællesskabet. Ved domme af 4. oktober 1979 i de forenede sager 241, 242, 245-250/78, DGV, Deutsche Getreideverwertung und Rheinische Kraftfutterwerke GmbH m.fl. mod Rådet og Kommissionen for De europæiske Fællesskaber og i de forenede sager 64 og 113/76, 167 og 239/78, 27, 28 og 45/79, P. Dumortier frères SA m.fl. mod Kommissionen for De europæiske Fællesskaber, fastslog Domstolen, at Fællesskabet havde pådraget sig erstatningsansvar uden for kontrakt, og Domstolen dømte Fællesskabet til at betale sagsøgerne beløb, som svarede til de produktionsrestitutioner, som de havde kunnet oppebære, såfremt produktionen af majsgritz i perioden 1. august 1975 til 19. oktober 1977 havde givet ret til samme restitutioner som fremstillingen af majsstivelse.

Selv om anvendelsen af tiltrædelsesudligningsbeløb betød, at sagsøgeren ikke fik udbetalt produktionsrestitutioner for perioden fra september 1975 til august 1977 og fra sidstnævnte dato og frem til den 19. oktober 1977, ville sagsøgeren have fået udbetalt de omhandlede restitutioner, såfremt Rådet ikke ulovligt havde ophævet dem ved forordning nr. 665/75; sagsøgeren har derfor ved skrivelse af 3. juli 1981, som blev registreret på Rådets sekretariat den 6. juli 1981, krævet udbetalt de nævnte restitutioner, som i alt androg 32 874,65 UKL.

Ved skrivelse af 17. juli 1981, underskrevet af Rådets juridiske konsulent, og som sagsøgeren modtog den 20. juli 1981, afviste Rådet kravet med den begrundelse, at det var for sent fremsat, og at sagsøgeren ikke kunne kræve det pågældende beløb udbetalt, fordi sagsøgeren først havde påbegyndt fabrikationen, efter at restitutionerne var blevet ophævet. Herefter anlagde sagsøgeren sag ved Domstolen; søgsmålet blev registreret på Domstolens justitskontor den 21. september 1981.

2. Skriftvekslingen er forløbet forskriftsmæssigt, idet dog Rådet og Kommissionen ved skrivelser af 6. og 1. juli 1982 har givet afkald på at indgive duplik.

På grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen ved kendelse af 13. oktober 1982 besluttet at henvise sagen til femte afdeling.

På grundlag af den refererende dommers rapport og efter at have hørt generaladvokaten har Domstolen ligeledes besluttet at indlede den mundtlige forhandling uden forudgående bevisførelse. Domstolen har dog stillet sagsøgeren et spørgsmål.

II — Parternes påstande

Sagsøgeren har nedlagt følgende påstande:

— det statueres, at Rådets afgørelse, som blev meddelt sagsøgeren ved skrivelse af 17. juli 1981, er ugyldig, og at Fællesskabet skal betale sagsøgeren 32 874,65 UKL med renter;

— subsidiært: Rådet og/eller Kommissionen tilpligtes at betale sagsøgeren det pågældende beløb i erstatning med renter;

— de sagsøgte tilpligtes at afholde sagens omkostninger.

Rådet for De europæiske Fællesskaber har nedlagt følgende påstande:

— da sagsøgeren ikke har fremlagt tilstrækkeligt bevis for det lidte tab og for årsagsforbindelsen mellem de ulovlige rådsforordninger nr. 665 og 668/75 og det pågældende tab, påstås frifindelse for sagsøgerens krav;

— i så fald tilpligtes sagsøgeren at afholde sagens omkostninger;

— subsidiært: såfremt Domstolen helt eller delvis tager sagsøgerens påstand til følge, nedsættes sagsøgerens tilgodehavende med de beløb, der er overvæltet på et senere handelsled, ligesom sagsøgerens tilgodehavende fastsættes i national valuta ved anvendelse af de »grønne« kurser for det engelske pund, der var gældende på det tidspunkt, da den transaktion, der gav sagsøgeren ret til at oppebære den omtvistede støtte, blev gennemført;

— afvisning af den del af påstanden, der tilsigter annullation af Rådets skrivelse af 17. juli 1981, idet den vedrører en retsakt, der ikke falder ind under artikel 173.

Kommissionen for De europæiske Fællesskaber har nedlagt følgende påstand:

— frifindelse, ligesom sagsøgeren tilpligtes at afholde sagens omkostninger, medmindre sagsøgeren fremlægger tilfredsstillende beviser for, at sagsøgeren ikke har eller ikke har kunnet overvælte de manglende restitutioner på de priser, kunderne skulle betale, og for at de transaktioner, for hvilke sagsøgeren har krævet erstatning, har opfyldt betingelserne for ydelse af produktionsrestitutioner, og navnlig for, at diameteren af den majsgritz, sagsøgeren har fremstillet og leveret til bryggeriindustrien, var under 2 mm.

III — Parternes anbringender og argumenter

1. Formalitetsspørgsmålet

a) *Rådet* har med henvisning til Domstolens domme af 27. januar 1982 i de forenede sager 256, 257, 265 og 267/80, 5 og 51/81, Birra Wührer m.fl. mod

Rådet og Kommissionen for De europæiske Fællesskaber og Franceschi SpA Monfalcone mod Rådet og Kommissionen for De europæiske Fællesskaber (Sml. 1982, s. 85 og 117) anført, at det krav, sagsøgeren har gjort gældende ved skrivelse af 3. juli 1981, og som er blevet registreret på Rådets sekretariat den 6. juli 1981, har afbrudt virkningen af den femårige forældelse i artikel 43 i statutten for Domstolen, og at det efterfølgende søgsmål, som er anlagt inden for fristerne i statuttens artikel 43, har bevirket, at forældelsen er afbrudt.

Derimod har Rådet bemærket, at søgsmålet skal afvises i det omfang sagsøgeren har påstået annullation af den afgørelse, som efter sagsøgerens opfattelse indeholdes i skrivelsen af 17. juli 1981, som er underskrevet af Rådets juridiske konsulent, og hvorved det af sagsøgeren over for Rådet fremsatte krav blev afvist.

Rådet har bemærket, at skrivelsen ikke er en retsakt, der kan gøres til genstand for søgsmål i henhold til traktatens artikel 173, idet den blot var en meddelelse til sagsøgeren og ikke i nogen henseender skulle fremkalde retsvirkninger med hensyn til kravets indhold.

Efter Rådets opfattelse er Domstolens annullationsret i henhold til EØF-traktatens artikel 173 begrænset til de retsakter, som har til formål at skabe eller at ændre retsforholdet mellem juridiske eller fysiske personer, der er undergivet traktatens bestemmelser, i det omfang nævnte retsakter opfylder procedurebestemmelserne i traktatens artikler 189 og 190, og bortset fra retsakter, der ikke er bindende.

Rådet har således fastholdt, at skrivelsen af 17. juli 1981 fra Rådets juridiske konsulent til sagsøgeren ikke åbenbart er omfattet af traktatens artikler 189 og 190 og heller ikke opfylder artiklernes procedurebestemmelser vedrørende udstedelse af Rådets afgørelser.

Rådet har i den forbindelse bemærket, at der er analogi mellem nærværende sag og Domstolens udtalelser i sag 31/80 (L'Oréal, Sml. 1980, s. 3775) med hensyn til retsvirkningen af en informationsskrivelse fra Kommissionens tjenestegrene med en tilkendegivelse af deres opfattelse med hensyn til en aftale mellem private virksomheder, som kunne falde ind under traktatens artikel 85; Domstolen fandt, at skrivelsen måtte anses for et faktisk moment og ikke som en formel beslutning truffet af Kommissionen i medfør af traktatens artikel 85, stk. 3.

b) *Kommissionen* har ligeledes anført, at sagsøgerens erstatningssøgsmål må antages til realitetsbehandling, henset til Domstolens ovennævnte domme af 27. januar 1982.

Kommissionen har således anerkendt, at sagsøgeren kan kræve erstatning og renter for alle de transaktioner, der er gennemført fra og med august 1977, idet sagsøgeren fra dette tidspunkt blev berettiget til produktionsrestitutioner inden for rammerne af de overgangsforanstaltninger, der i medfør af tiltrædelsesakten af 1972 var indført med hensyn til anvendelsen af tiltrædelsesudligningsbeløb.

Ligesom Rådet finder Kommissionen derimod ikke, at sagsøgerens annullationssøgsmål gyldigt kan rettes mod den af Rådets juridiske konsulent underskrevne skrivelse af 17. juli 1981, idet skrivelsen ikke kan betragtes som en

beslutning i EØF-traktatens artikel 173's forstand, og hvis annullation kunne komme sagsøgeren til gode.

Kommissionen har anført, at den pågældende skrivelse kun gengiver det standpunkt, som Rådet og Kommissionen indtog på daværende tidspunkt, og som måtte formodes allerede at være meddelt sagsøgeren af myndighederne i Det forenede Kongerige, nemlig at erstatningskravene som følge af den manglende betaling af produktionsrestitutioner var forældede efter den 20. marts 1980.

c) *Sagsøgeren* har i stævningen udførligt argumenteret for, at erstatningskravet — i modsætning til, hvad Rådet anførte i skrivelsen af 17. juli 1981 — ikke er forældet, når henses til artikel 43 i statutten for Domstolen vedrørende den femårige forældelse af krav mod Fællesskabet, der støttes på ansvar uden for kontraktsforhold.

I replikken har sagsøgeren blot erklæret, at i betragtning af, at de sagsøgte har erkendt, at det erstatningssøgsmål, sagsøgeren har anlagt i medfør af EØF-traktatens artikel 215, er rettidigt anlagt, vil sagsøgeren undlade at kommentere de sagsøgtes argumentation om, at den af Rådets juridiske konsulter underskrevne skrivelse af 17. juli 1981 ikke er en beslutning i EØF-traktatens artikel 172's forstand.

2. Realiteten

a) *Sagsøgeren* har i stævningen anført, at søgsmålet støttes på Domstolens ovennævnte dom af 19. oktober 1977 i de forenede sager 124/76 og 20/77, hvor Domstolen udtalte, at artikel 11 i Rådets forordning (EØF) nr. 120/67, som ændret ved artikel 3 i Rådets forordning (EØF) nr. 665/75 og de senere forordninger, som har afløst den, var ugyldig i det omfang den underkaster fine og grove majsgryn, bestemt til anvendelse i bryggeriindustrien, og majsstivelse en forskellig behandling i henseende til ydelsen af produktionsrestitutioner.

Desuden udtalte Domstolen i dommen i de forende sager 64 og 113/76, 167 og 239/78, 27, 28 og 45/79, P. Dumortier frères SA, m.fl. mod Rådet for De europæiske Fællesskaber (Sml. 1979, s. 3091), at producenter i sagsøgernes situation af Rådet kunne kræve betalt en erstatning svarende til de produktionsrestitutioner til majsgritz, bestemt til bryggeriindustrien, som virksomhederne havde kunnet oppebære, såfremt anvendelsen af majs til produktion af majsgritz i perioden 1. august 1975 til 19. oktober 1977 havde givet ret til samme restitutioner som anvendelsen af majs til fremstilling af stivelse.

Den sagsøgende virksomhed har anført, at den fra begyndelsen af århundredet har produceret majsgritz bestemt til bryggeriindustrien, og at sagsøgeren har modtaget produktionsrestitutioner for perioden november 1974 til 31. juli 1975, og sagsøgeren har hævdet, at selv om tiltrædelsesudligningsbeløbene for perioden september 1975 til august 1977 allerede har bevirket, at sagsøgeren ikke kunne få udbetalt produktionsrestitutioner i forbindelse med en sådan produktion, ville sagsøgeren under normale omstændigheder have modtaget sådanne restitutioner fra og med august 1977 til den 18. oktober 1977, medmindre forordning nr. 665/75 havde haft den modsatte virkning.

b) *Rådet* for De europæiske Fællesskaber har med hensyn til erstatningssøgsmålet henvist til Domstolens ovennævnte domme af 4. oktober 1979, som vedrørte tilsvarende krav; i dommene blev det fastslået, at Fællesskabet i princippet havde pådraget sig erstatningsansvar uden for kontraktsforhold som følge af, at forordningerne nr. 665 og 668/75 var retsstridige.

Rådet har anerkendt, at for så vidt angår sagsøgerens erstatningskrav, må resultatet principielt blive det samme, altså at Det europæiske økonomiske Fællesskab er forpligtet til at erstattet de tab, sagsøgeren faktisk har lidt som følge af den manglende udbetaling af restitutionerne.

Rådet har i den forbindelse bemærket, at Domstolen netop i præmis 9 i ovennævnte domme af 27. januar 1982 atter har fastslået, at kravet om erstatning for det lidte tab forudsætter opfyldelse af en række betingelser med hensyn til eksistensen af en ulovlig retsakt fra fællesskabsinstitutionerne, et faktisk tab og en indbyrdes årsagsforbindelse.

Rådet har derfor anført, at det påhviler sagsøgeren at bevise sidstnævnte to forhold; det sagsøgende firma skal altså for det første bevise, at det ikke og heller ikke har kunnet overvælte forskellen som følge af den manglende udbetaling af restitutionerne på salgspriserne. Hvis sagsøgeren har overvæltet forskellen på salgspriserne, har firmaet ikke lidt noget faktisk tab, idet den økonomiske ulempe er gået videre til et nyt led i handelskæden og sluttelig til forbrugeren.

Rådet har desuden bemærket, at selv om sagsøgeren ikke fuldt ud har eller har kunnet overvælte forskellen på sine salgspriser, skal firmaet bevise, at det af objektive grunde ikke kunne forhøje sine salgspriser, og at firmaet ikke forsætligt har undladt at hæve salgspriserne med henblik på at øge afsætningsmulighederne.

Rådet har i øvrigt bemærket, at eftersom sagsøgerens krav på grund af virkningen af tiltrædelsesudligningsbeløbene kun vedrører perioden august 1977 til oktober 1977, må sagsøgeren for det andet bevise, at de fastsatte salgspriser ikke var lønsomme, og at forskellen mellem en lønsom og en ikke lønsom pris svarer til de restitutioner, sagsøgeren ikke fik udbetalt.

Rådet har tilføjet, at det i de ovennævnte sager, som det har henvist til (bl.a. i dommen af 4. 10. 1979, jfr. ovenfor, Sml. 1979, s. 2955, præmisserne 14-17), hævdede, at når en erhvervsdrivende — som mener at have lidt et tab som følge af en fællesskabsretlig foranstaltning — har overvæltet tabet på sine salgspriser og således har overført det til et senere led i handelskæden, er det ikke rimeligt, at den pågældende erhvervsdrivende holdes skadesløs to gange, nemlig for det første af den endelige forbruger og for det andet af det offentlige, idet de pågældende erhvervsdrivende i så fald ville opnå en uberettiget vinding.

For så vidt angår beviset for, at det lidte tab ikke er overvæltet på salgspriserne, har Rådet bemærket, at Domstolen tiltrådte, at en sådan argumentation var begrundet, selv om Domstolen i ovennævnte sager vedrørende kvældemel og gritz udtalte, at såfremt beviserne af den ene eller anden grund var utilstrække-

lige, måtte en eventuel tvivl komme sagsøgerne til gode.

Rådet har således anmodet Domstolen om at overveje denne del af retspraksis, idet det efter Rådets opfattelse i de fleste tilfælde er umuligt for institutionerne at fremkomme med særdeles gode beviser, eftersom de normalt kun har de oplysninger til rådighed, som sagsøgerne har givet under skriftvekslingen, og at pålægge sagsøgeren i nærværende sag at bevise det faktisk lidte tab.

Endelig har Rådet med hensyn til den »grønne« kurs, der skal anvendes med henblik på at opgøre sagsøgerens krav i national valuta, anført, at det følger af Domstolens ovennævnte domme og af hensynet til en ligebehandling af alle erhvervsdrivende inden for Fællesskabet, der har lidt et tab som følge af den manglende udbetaling af de pågældende restitutioner, at sagsøgernes krav udtrykt i ECU på grundlag af de producerede mængder skal omregnes til national valuta ved anvendelse af den »grønne« kurs, der var gældende, da den transaktion fandt sted, som har medført restitutionskravet.

Rådet har i den forbindelse påpeget, at Domstolen allerede har behandlet spørgsmålet i de forenede sager 64 og 113/76 m.fl. (Dumortier m.fl. mod Rådet).

c) *Kommissionen* har indrømmet, at Fællesskabet i princippet har pligt til at holde sagsøgeren skadesløs for de manglende produktionsrestitutioner, men at sagsøgeren skal bevise, at de yderligere betingelser med hensyn til betalingen af erstatningen er opfyldt.

Kommissionen har for det første anført — således som den allerede gjorde gældende i svarskriftet i de forenede sager 256/80, Birra Wührer m.fl. — at sagsøgeren ikke har noget krav på erstatning, hvis de manglende restitutioner er blevet overvæltet på de priser, kunderne skulle betale. Ifølge Kommissionen er de manglende restitutioner i så fald allerede udlignet af de højere priser, og der har således ikke foreligget noget tab. Kun hvis sagsøgeren kan bevise, at sagsøgeren — stillet over for konkurrencen fra stivelsesproducenter, som modtager restitutioner — så sig nødsaget til selv at bære tabet for at bevare markedet, har sagsøgeren ret til en erstatning svarende til de restitutioner, som skulle være udbetalt.

Kommissionen har dernæst anført, at sagsøgeren må bevise, at de transaktioner, på grundlag af hvilke sagsøgeren kræver erstatning, opfyldte betingelserne for udbetaling af produktionsrestitutioner, og navnlig, at diameteren af den fremstillede majsgritz, som er leveret til bryggeriindustrien, ikke overstiger 2 mm. Kommissionen har bemærket, at i medfør af forordning nr. 2727/75 om den fælless markedsordning for korn (artikel 1 og bilag A) udbetales der kun produktionsrestitutioner for grove og fine majsgryn henhørende under pos. 11.02 A i den fælles toldtarif, og at den pågældende underposition i henhold til den supplerende bestemmelse 1 til kapitel 11 i den fælless toldtarif kun omfatter grove og fine majsgryn, som kan passere gennem en sigte med en maskestørrelse på 2 mm.

Kommissionen har fået oplyst, at der i Det forenede Kongerige fremstilles en vis

mængde gryn med en større diameter (grutten) bestemt til bryggeriindustrien, og at Det forenede Kongeriges myndigheder i en vis periode — efter Kommissionens opfattelse med urette — udbetalte produktionsrestitutioner for disse produkter. Det er derfor åbenbart, at sagsøgeren ikke har krav på erstatning for de manglende restitutioner vedrørende en produktion, som objektivt set ikke opfylder betingelserne for, at restitutionen kunne udbetales, uanset de nationale myndigheders praksis på det pågældende tidspunkt.

Kommissionen har i den forbindelse som bilag til replikken fremlagt en skrivelse af 7. februar 1980 fra generaldirektøren for landbrug til departementschefen i det britiske landbrugsministerium, hvori han henleder de nationale myndigheders opmærksomhed på deres forkerte praksis med hensyn til at yde restitutioner for produktionen af gryn, hvis diameter overstiger 2 mm; Kommissionen har ligeledes fremlagt svarskrivelsen af 6. maj 1980, hvori det pågældende ministerium bestrider Kommissionens fortolkning, og foreslår, at der udstedes en ændring til forordning nr. 2727/75 med henblik på at undgå enhver mulig forstyrrelse med hensyn til udbetalingen af restitutioner i forhold til det pågældende produkts størrelse. Kommissionen har oplyst, at den i december 1980 fremsatte forslag herom, men at Rådet endnu ikke har taget stilling til forslaget.

d) *Sagsøgeren* har med hensyn til det af Rådet og Kommissionen rejste spørgsmål om, hvorvidt sagsøgeren har overvæltet de manglende restitutioner på sine kunder og således ikke selv har lidt noget tab, svaret, at som påpeget af generaladvokat Capotorti i ovennævnte sag 238/78 er det særdeles usandsynligt, at en producent kan overvælte et sådant tab på sine kunder, medmindre der er indgået en aftale herom som den, Domstolen tog stilling til i sag 64/76, Dumortier frères mod Rådet (Sml. 1979, s. 3119). Dette må særligt gøre sig gældende i denne sag, hvor sagsøgeren direkte konkurrerede med stivelsesfabrikanterne, som fortsat fik udbetalt produktionsrestitutioner.

Med hensyn til bevisbyrden har sagsøgeren bemærket, at af de grunde, som generaladvokat Capotorti ligeledes fremførte i sag 238/78, må bevisbyrden påhvile de sagsøgte institutioner, som må bevise, at sagsøgeren har overvæltet tabet på sine kunder. Hvis dette er rigtigt, har sagsøgeren bemærket, at sagsøgeren uden selv at fremlægge beviser kan kræve, at spørgsmålet afgøres til sagsøgerens fordel, eftersom institutionerne ikke har fremlagt noget bevis. Sagsøgeren har således anmodet Domstolen om en klar afgørelse at dette spørgsmål, hvilket også ville gøre det langt lettere for både Domstolen og parterne i tilfælde af en mulig fremtidig tvist vedrørende samme type problemer.

Sagsøgeren har dog anført, at den pris, bryggerierne betalte for majsgritzen, blev reguleret af markedet og navnlig af den faktiske eller potentielle konkurrence fra stivelsesproducenterne, og at sagsøgeren ikke har haft nogen aftale med sine kunder, hvorefter disse skulle have haft fordel af produktionsrestitutioner. Til belysning heraf har sagsøgeren fremlagt statistisk materiale, hvoraf det fremgår, at sagsøgeren har beholdt alle de

modtagne restitutionsbeløb, og at de restitutioner, som sagsøgeren blev nægtet, har påført sagsøgeren et tilsvarende tab.

Med hensyn til spørgsmålet om diameteren af den af sagsøgeren producerede gritz, som Kommissionen har gjort til betingelse for betaling af den krævende erstatning, har sagsøgeren bemærket, at der ikke før forordning nr. 2727/75 blev ændret ved forordning nr. 1125/78, blev udbetalt nogen prodsuktionsrestitution for gryn bestemt til bryggeriindustrien, der er sagsgenstanden i nærværende sag. Ifølge sagsøgeren kan Kommissionen ikke hævde, at sagsøgerens ret til erstatning afhænger af en forordning, som blev udstedt efter de begivenheder, som har givet anledning til søgsmålet, og efter at Domstolen har afsagt en dom, der går i modsat retning.

Sagsøgeren har desuden vanskeligt ved at forstå, at dette kan være foreneligt med forordning nr. 1570/78, som i artikel 1 indeholder en nøjagtig definition af begreberne grove og fine gryn, uden overhovedet at nævne kravet om, at de skal kunne passere gennem en sigte med en maskestørrelse på 2 mm.

Sagsøgeren har bemærket, at uanset virkningen af nævnte forordninger, er de helt uden betydning for nærværende sag, eftersom der ikke er tale om en sag på grundlag af forordning nr. 2727/75, men et erstatningskrav mod de sagsøgte institutioner, idet disse har forskelsbehandlet sagsøgeren ved ikke at udbetale produktionsrestitutioner for den af sagsøgeren producerede gritz bestemt til bryggeriindustrien på et tidspunkt, hvor institutionerne udbetalte restitutioner til fabrikanter, som anvendte majs til fremstilling af stivelse, som inden for bryggeriindustrien konkurrerer direkte med de gryn, sagsøgeren producerer.

Sagsøgeren har anført, at eftersom majsgritz kan anvendes inden for bryggeriindustrien hvad enten det er formalet eller ej, blot grynenes diameter ikke oversteg 2 mm, konkurrerede de af sagsøgeren fremstillede gryn, som var større, ligeså meget med majsstivelse som den del af produktionen, som var finere formalet. Ifølge sagsøgeren er spørgsmålet således ikke, under hvilken toldposition produktet henhører, men om det konkurrerer med majsstivelse.

Sagsøgeren har anført, at hvis det er uforeneligt med lighedsprincippet at udøve forskelsbehandling mellem majs, der anvendes til stivelse, og majs, der anvendes til gritz bestemt til bryggeriindustrien, er det så meget mere retsstridigt at udøve forskelsbehandling mellem majs, der anvendes til gritz bestemt til bryggeriindustrien, som er formalet til en diameter på mindre end 2 mm, og majs, der anvendes til gritz bestemt til bryggeriindustrien, som ikke er formalet lige så fint.

Efter sagsøgerens opfattelse er spørgsmålet i forbindelse med et erstatningssøgsmål ikke — således som Kommissionen har gjort gældende — om »de transaktioner, på grundlag af hvilke sagsøgeren kræver erstatning, opfyldte betingelserne for udbetaling af produktionsrestitutioner« i medfør af de bestemmelser, der er kendt retsstridige, men om sagsøgeren havde ret til en sådan betaling. Af ovennævnte grunde finder sagsøgeren, at transaktionerne opfyldte betingelserne for, at restitutionerne kunne udbetales, og at sagsøgeren følgelig har krav på et beløb svarende til de restituti-

oner, sagsøgeren burde have modtaget, i erstatning.

Endelig har sagsøgeren med hensyn til krævede renter bemærket, at for at sagsøgeren kan være stillet på samme måde, som hvis restitutionerne var blevet udbetalt til tiden, skal de sagsøgte institutioner dømmes til — som en del af erstatningen — at betale den i handelsforhold sædvanligt gældende rente fra de tidspunkter, hvor restitutionerne burde være udbetalt, og indtil dommen afsiges. Sagsøgeren har bemærket, at dette er almindeligt i engelsk ret.

IV — Svar på det af Domstolen stillede spørgsmål

Sagsøgeren har som svar på Domstolens spørgsmål understreget, at det ikke er muligt at oplyse, hvor stor en del af den producerede mængde gritz, som erstatningskravet vedrører, der målte mere end 2 mm, eftersom et britiske interventionsorgan ikke i den pågældende periode opstillede et sådant mål som betingelse, hvorfor sagsøgeren ikke har taget hensyn hertil.

V — Mundtlig forhandling

I retsmødet den 23. februar 1983 er der afgivet mundtlige indlæg af sagsøgeren ved Peter Langdon-Davies, Rådet ved A. Brautigam og B. Schloh, og Kommissionen ved R. Wainwright.

Sagsøgeren frafaldt herunder den del af påstanden, der vedrører annullation af skrivelsen af 17. juli 1981, underskrevet af Rådets juridiske konsulent, for så vidt skrivelsen skulle betragtes som en beslutning i henhold til EØF-traktatens artikel 173.

Generaladvokaten har fremsat forslag til afgørelse i retsmødet den 23. marts 1983.

Præmisser

1 Ved stævning, indgivet til Domstolens justitskontor den 21. september 1981, har Pauls Agriculture Limited i medfør af EØF-traktatens artikel 173, stk. 1, anlagt sag med påstand om annullation af Rådets afgørelse af 17. juli 1981 om ikke at betale sagsøgeren 32 874,65 UKL, som sagsøgeren havde krævet i form af produktionsrestitutioner for majsgritz bestemt til ølbrygning for perioden 1. august til 19. oktober 1977. Subsidiært har sagsøgeren i medfør af EØF-traktatens artikler 178 og 215. stk. 2, krævet erstatning med et beløb svarende til det tab, sagsøgeren har lidt som følge af den manglende udbetaling af beløbet.

2 Det bemærkes først, at Domstolen i dommen af 19. oktober 1977 (SA Moulins et Huileries de Pont-à-Mousson m.fl., de forenede sager 124/76 og 20/77, Sml., s. 1795) fastslog, at Rådet havde tilsidesat lighedsprincippet i forhold til majsgritzproducenterne ved i forordning nr. 665 af 4. marts 1975 (EFT L 72 af 20. 3. 1975, s. 14) med virkning fra den 1. august 1975 at ophæve restitutionerne for majsgritz samtidig med, at restitutionerne for det konkurrerende produkt, nemlig majsstivelse, blev opretholdt.

3 Som følge af dommen blev de omtvistede restitioner genindført ved Rådets forordninger nr. 1125/78 og 1127/78 af 22. maj 1978 (EFT L 142 af 30. 5. 1978, s. 21 og 24) med virkning fra datoen for domsafsigelsen, dvs. den 19. oktober 1977.

4 Ved domme af 4. oktober 1979 (DGV — Deutsche Getreideverwertung und Rheinische Kraftfutterwerke GmbH m.fl., de forenede sager 241, 242, 245-250/78, Sml., s. 3017, og P. Dumortier frères SA m.fl., de forenede sager 64 og 113/76, 167 og 239/78, 27, 28 og 45/79, Sml., s. 3091) fastslog Domstolen, at Fællesskabet havde pådraget sig ansvar uden for kontraktsforhold som følge af ophævelsen af de omtvistede restitutioner.

5 Det sagsøgende selskab, der producerer majsgritz bestemt til bryggeriindustrien, gjorde på grundlag af nævnte retspraksis gældende, at det havde krav på erstatning svarende til det beløb, som det ville have oppebåret i form af restitutioner mellem den 1. august og den 19. oktober 1977, og anmodede ved skrivelse af 3. juli 1981 Rådet om at udbetale 32 874,65 UKL. Ved skrivelse af 17. juli 1981 afviste Rådet kravet med den begrundelse, at det var fremsat for sent, idet det var gjort gældende efter udløbet af den femårige forældelsesfrist, der er fastsat i artikel 43 i statutten for Domstolen. Sagsøgeren nedlagde derfor for det første påstand om annullation af skrivelsen af 17. juli 1981, for så vidt den måtte betragtes som en beslutning i henhold til EØF-traktatens artikel 173.

6 Som følge af dommen af 27. januar 1982 (Birra Wührer m.fl., de forenede sager 256, 257, 265, 267/80 og 5/81, Sml., s. 85) har Rådet imidlertid under retsforhandlingerne ved Domstolen frafaldet at påberåbe sig den femårige

forældelse i forhold til sagsøgerens krav og at gøre gældende, at påstanden ikke skulle antages til realitetsbehandling. Sagsøgeren har følgelig i sit mundtlige indlæg frafaldet den del af påstanden, som tilsigter annullation af skrivelsen af 17. juli, og kun nedlagt påstand om erstatning for sit tab, som sagsøgeren opgør til et beløb svarende til de restitutioner, som sagsøgeren burde have modtaget, og omregnet til national valuta enten efter den kurs, der var gældende på det tidspunkt, transaktionerne blev gennemført, eller til den kurs, der er gældende på det tidspunkt, dommen afsiges, med renter efter den i handelsforhold sædvanligt gældende sats for at tage hensyn til tidsrummet fra den dato, hvor restitutionerne burde være udbetalt, og indtil domsafsigelsen.

Fællesskabets ansvar

7 I ovennævnte domme af 4. oktober 1979 samt i andre lignende sager fastslog Domstolen, at Fællesskabet havde pådraget sig ansvar som følge af, at restitutionerne til majsgritz blev ophævet ved Rådets forordning nr. 665/75, og idet restitutionerne blev opretholdt for majsstivelse, hvorfor Fællesskabet havde tilsidesat princippet om ligebehandling af de forskellige kategorier af producenter. Af de samme grunde har Fællesskabet også pådraget sig ansvar over for sagsøgeren i denne sag.

Tabet

8 Med hensyn til erstatningskravet, som er beregnet på grundlag af de ophævede restitutioner for majsgritz i den pågældende periode, har Rådet og Kommissionen indvendt — uden at bestride, at Fællesskabet har pådraget sig ansvar — at sagsøgeren kunne eller burde have kunnet undgå tabet ved at overvælte byrderne som følge af, at restitutionerne blev ophævet, på sine salgspriser. Rådet og Kommissionen har gjort gældende, at det må påhvile sagsøgeren at bevise det modsatte.

9 Sagsøgeren har bestridt, at det havde været muligt at foretage den pågældende overvæltning. Sagsøgeren har hævdet, at det på grund af konkurrencen fra de stivelsesproducenter, der modtog restitutioner, ikke var muligt at overvælte det lidte tab som følge af den manglende udbetaling af restitutioner på de priser, kunderne skulle betale for produkterne.

10 Til støtte for sine anbringender har sagsøgeren desuden fremlagt forskellige statistiske oplysninger med henblik på at godtgøre, at sagsøgeren ikke har overvæltet byrderne som følge af de ophævede restitutioner på salgspriserne. Da de sagsøgte institutioner intet har fremført, der kan rejse tvivl om de nævnte oplysninger og de konklusioner, sagsøgeren har draget på grundlag heraf, kan deres indsigelse ikke tages til følge.

11 Kommissionen har desuden anført, at for at opnå den påståede erstatning, må det sagsøgende selskab bevise, at der har opfyldt betingelsen med hensyn til diameteren for den producerede majsgritz. Ifølge Kommissionen udbetales der i henhold til Rådets forordning nr. 2727/75 af 29. oktober 1975 om den fælles markedsordning for korn (EFT L 281, s. 1) kun produktionsrestitutioner for gryn af majs henhørende under pos. 11.02 A i den fælles toldtarif, og i henhold til den supplerende bestemmelse 1 til kapitel 11 i den fælles toldtarif omfatter nævnte position kun grove og fine majsgryn, hvoraf mindst 95 vægtprocent kan passere gennem en sigte med en maskestørrelse på 2 mm.

12 Det bemærkes, at ifølge en af Kommissionen fremlagt brevveksling mellem Kommissionens tjenestegrene og de britiske myndigheder har nævnte myndigheder udbetalt restitutioner i de pågældende perioder og frem til 1980 uden at tage hensyn til majsgrynenes størrelse. Helt bortset fra spørgsmålet om, hvorvidt denne praksis var i overensstemmelse med de fællesskabsretlige bestemmelser, må det fastslås, at sagsøgeren har modtaget restitutioner uafhængigt af den fremstillede gritz' størrelse, og at sagsøgeren således har lidt et tab som følge af, at restitutionerne blev ophævet.

13 Heraf følger, at det tab, der bør erstattes sagsøgeren, skal beregnes således, at det svarer til de restitutioner, som sagsøgeren ville have fået udbetalt, såfremt anvendelsen af majs til fremstilling af gritz til bryggeriindustrien i perioden 1. august til 19. oktober 1977 havde givet ret til de samme restitutioner som anvendelsen af majs til fremstilling af stivelse.

14 Med hensyn til omregningen til sagsøgerens nationale valuta af den erstatning, de sagsøgte institutioner skal betale, fastslog Domstolen i dommen af 19. maj 1982 (Dumortier frères m.fl., sag 64/76, Sml., s. 1733), at der skal anvendes den kurs, der var gældende på det tidspunkt, hvor det ved dom statueredes, at der forelå erstatningspligt.

15 For så vidt angår størrelsen af det beløb, som sagsøgeren har krævet, har sagsøgeren for Domstolen fremlagt en række bilag som bevis dels for de gritzmængder, for hvilken der er rejst erstatningskrav, dels for de restitutionsbeløb, som ikke er udbetalt for disse mængder, hvis rigtighed de sagsøgte institutioner kun kan anerkende, såfremt de kontrolleres af de kompetente myndigheder. På sagens nuværende trin kan Domstolen ikke udtale sig om rigtigheden af disse oplysninger. Domstolen skal derfor ved en mellemafgørelse fastlægge de kriterier, den har lagt til grund for sin tilkendelse af erstatning til sagsøgeren, hvorved erstatningens størrelse fastsættes, enten efter aftale mellem parterne, eller, såfremt en sådan aftale ikke kommer i stand, af Domstolen.

Rentekravet

16 Sagsøgeren har desuden påstået Fællesskabet tilpligtet at svare renter fra de månedlige forfaldstidspunkter for udbetaling af restitutionerne, og efter den i handelsforhold sædvanligt gældende rentesats, således at der tages hensyn til den tid, der er forløbet mellem nævnte tidspunkter og den dato, hvor erstatningen faktisk betales.

17 Da der er tale om et krav, der er gjort gældende i forbindelse med Fællesskabets ansvar uden for kontraktsforhold efter artikel 215, stk. 2, må det vurderes på grundlag af de retsgrundsætninger, der er fælles for medlemsstaternes retssystemer, og som artiklen henviser til. Disse retssystemer anerkender i almindelighed rentekrav. Under hensyntagen til de kriterier, Domstolen gentagne gange har lagt til grund, opstår forpligtelsen til betaling af renter den dag, nærværende dom afsiges, i det omfang dommen statuerer pligt til erstatning af tabet. Rentesatsen er herved at fastsæte til 6 %.

På grundlag af disse præmisser

kender

DOMSTOLEN (femte afdeling)

før den endelige påkendelse af sagen, for ret:

1) **Det europæiske økonomiske Fællesskab tilpligtes at betale Paul's Agriculture Limited de beløb, som svarer til de produktionsrestitutioner til majsgritz, bestemt til bryggeriindustrien, som virksomheden havde kunnet oppebære, såfremt anvendelsen af majs til produktion af majsgritz i perioden 1. august til 19. oktober 1977 havde givet ret til samme restitutioner som anvendelsen af majs til fremstilling af stivelse.**

2) **Af de pågældende beløb svares renter 6 % fra datoen for nærværende dom, hvilken dato ligeledes skal lægges til grund ved omregningen af beløbene til national valuta.**

3) **Inden tre måneder efter domsafsigelsen meddeler parterne Domstolen størrelsen af de efter fælles aftale fastsatte erstatningsbeløb.**

4) **Såfremt en sådan aftale ikke kommer i stand, meddeler parterne inden for samme tidsrum Domstolen deres påstand, opgjort i tal.**

5) **Spørgsmålet om sagens omkostninger udsættes.**

Mertens de Wilmars Everling

Mackenzie Stuart Due Galmot

Afsagt i offentligt retsmøde i Luxembourg den 18. maj 1983.

P. Heim
Justitssekretær

J. Mertens de Wilmars
Præsident